

FOTO – MATISS MAIKOVSKIS

Gudrais likumpārkāpējs Volkevičs, ko spēlē Mārcis Maņjakovs, prot novērtēt sev cienīgu pretnieci un izturēties pret viņu ar cieņu. Ritas Aksenokas lomā Sanita Paula

GUDRA CILVĒKA NELAIME

Balstoties izmeklētājas Ritas Aksenokas pārliecībā, ka katrā noziedzniekā ir jāmeklē cilvēks, arī Nacionālā teātra iestudējums **Ko var cilvēks** iedziļinās iemeslos, kāpēc galvenais varonis kļuva par noziedznieku

Nacionālā teātra pagrabā izvietotā Aktieru zāle ar zemajām velvēm vienmēr bijusi mazliet klaustrofobiska vieta, taču šoreiz neomulīgu sajūtu rada dobjie būkšķi, kas rodas, kādam cilvēkam ik pa brīdim iesperot pa dzelzs durvīm. Aiz tām atrodas apcietināts noziedznieks – un stāsts par viņu.

Režisora Roberta Daubura iestudētā Jāņa Joneva luga *Ko var cilvēks* balstīta reālā krimināllietā no padomju laikiem, un tajā darbojas Rita Aksenoka – reāla un sabiedrībā labi pazīstama sevišķi svarīgu lietu izmeklētāja. Tomēr izrādes fokuss nevilšus aizvirzās uz Aleksandru Volkeviču – apsūdzēto, bandas vadoni, kuru iestudējumā pārliecinoši iemieso aktieris Mārcis Maņjakovs. Izrādes drūmo atmosfēru nodrošina Kristiana Brektes lakoniskā, rūsas toņos veidotā scenogrāfija, atgādinot par padomju laikā populārajiem mēģinājumiem logu restes veidot dekoratīvā stilā, piemēram, kā saulītes. Komponists Tomass Ančs noskaņu papildina ar atbilstošu muzikālo materiālu.

Sanitai Paulai ir nepateicīgs uzdevums spēlēt sievieti izmeklētāju, kuras publiskais tēls vienmēr ir bijis tik korekts, ka šķiet pat drusku stīvs. Pārāk pareizu cilvēku parādīt interesanti ir grūti. Paula ir aktrise, kuras biogrāfijā daudz meiteņu un maīgu, pat naivu sieviešu (kaut vai Auce *Skroderdienās*). Ritas Aksenokas lomā aktrisei nav daudz iespēju izkāpt ārpus izmeklētājas rāmja, toties Aksenokas teiktais, ka viņa katrā noziedzniekā meklējusi cilvēku, dod iespēju atklāt Volkeviča personību.

Nav jau tā, ka izmeklētājas personība sastāvētu tikai no pareizas uzvedības un likuma pantiem. Tieši sarunas ar Volkeviču izprovocē Ritu mazliet atklāt arī kādas privātas detaļas, tāpat stāstījumā parādās izmeklētāju sacerēti pantiņi par noziedzniekiem, izrādes programmiņā redzamas arī Aksenokas kolēģu veidotās kolāžas, kas

liecina, ka izmeklēšanas radītā spriedze varēja izlādēties zināmā radošumā, lai arī varbūt bez lielas literāras un mākslinieciskas vērtības, uz kādu izmeklētāji nemaz nepretendēja.

Mārča Maņjakova Volkevičs ir kriminālajā vidē un cietumā norūdījies, skarbs, tomēr visnotaļ gudrs cilvēks. Muļķis tāda mēroga bandas operācijas nemaz nevarētu izplānot. Paradoksālā kārtā tieši palīdzība milicijai, kļūstot par tās ziņotāju, nostiprina Volkeviča izvēli kļūt par noziedznieku un nenotveramu bandītu – līdz viņa ceļā stājas šķietami trauslā sieviete. Izrādē iekļauta arī neliela pasāža, kurā atspoguļota sabiedrības attieksme pret sievieti izmeklētāju, uzskatot šo savienojumu teju par neiespējamu. Situāciju, kad jau cietumā noziedznieks un izmeklētāja paliek vieni telpā, kur apsargs nav sasaucams, Volkevičs neizmanto ļaunprātīgi, kaut viņam vairs nav, ko zaudēt, un tieši šī sieviete viņu iesēdināja aiz restēm un noveda līdz eksekūcijai. Paradoksāli, bet gudrais likumpārkāpējs prot novērtēt sev cienīgu pretnieci un izturēties pret viņu ar cieņu.

Elza Rūta Jordāne, kurai režisors uzticējis arī tūri tehniskas funkcijas, piemēram, attēlu rādīšanu uz sienas, atveido Volkeviča meitu, kas tēvu nekad nav satikusi, un viņa trūkums līcis jaunajai sievietei domāt, vai nāvēssods tiešām bija pelnīts sodamērs par to, ko tēvs paveica. Izmeklētāja sarunā ar meitu atzīst, ka mūsdienās Volkevičam piepriestu, visticamāk, 15 gadu cietumā un viņš jau būtu iznācis brīvībā. Inscenētā neiespējamā un nekad nenotikusī tēva un meitas saruna atklāj to, ka uz jebkuru cilvēku var paskatīties no dažādiem skatpunktiem – meita Baiba nolemj pieņemt sev otru vārdu Aleksandra, godinot tēva piemiņu, lai arī fakts, ka viņš bija noziedznieks un netika tiesāts bez vainas, nav apstrīdams.

Izrāde, par kuru ir vērts domāt. ●